

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน

Key Success Factors for Sustainable Community Based Tourism in Thailand

พรพิมล ขำเพชร (Pornpimon Kampetch)¹ รุ่งรวี จิตภักดี (Rungrawee Jitpakdee)²

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวมีหลากหลายรูปแบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงทรัพยากรท่องเที่ยวใหม่ ๆ หรือแตกต่าง การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตัวแบบแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ การจัดการ เครือข่าย เทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ใช่แค่รูปแบบการท่องเที่ยว แต่เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และสร้างระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยให้เจ้าของทรัพยากรคือ สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เกิดการเรียนรู้ และผลประโยชน์ร่วมกัน ที่จะทำให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันและสามารถอยู่ได้ต่อไปอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

In present, tourism forms are diverse in order to provide tourists with new or different tourist resources. Tourism is a community-based form of community-based tourism. The purpose of this study was to develop a model for developing community-based tourism management. The study indicated that Participation, conservation, network management and information technology. It is important to make successful community-based tourism. Community - based tourism is not just about tourism. But tourism is a tool for tourism development, community development and participatory systems. By the resource owner is Community members have been involved in the management. To learn And mutual benefit keep the community immeasurable and sustainable

Keywords: Innovation, Creative, Community based tourism,

¹ นักศึกษาปริญญาเอก มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ E-mail: hondew@hotmail.com

² รองคณบดี ฝ่ายบริหารวิชาการ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ E-mail: jrungraw@wvu.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก รัฐบาลจึงมุ่งเน้นผลักดันยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว เพราะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนำรายได้เข้าประเทศเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ รวมทั้งกระจายรายได้ต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศมีระบบเศรษฐกิจที่ดี (อุดม สมบูรณ์ผล, 2558) แหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยถือเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความงามของวัฒนธรรมประเพณี ผสมกับความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยในปี 2558 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาเที่ยวไทยมากถึง 29.88 ล้านคน ขยายตัว 20.44% สร้างรายได้ 1.44 ล้านล้านบาท สามารถสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทางตรงของการท่องเที่ยวร้อยละ 5.45 เมื่อเทียบกับ GDP รวมของประเทศในช่วงเวลาเดียวกัน ก่อให้เกิดการจ้างงานจำนวน 4.45 ล้านคน หรือร้อยละ 11.64 ของการจ้างงานของประเทศโดยรวม (สำนักปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558: 24)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างรวดเร็วและถือได้ว่าเป็นตัวจักรสำคัญ แม้ในบางช่วงเวลาจะประสบปัญหาความผันผวนทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางการเมือง หรือการเกิดภัยธรรมชาติ ที่ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวขาเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยน้อยลง แต่ภาคการท่องเที่ยวสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากประเทศไทยมีความพร้อมในด้านการอำนวยความสะดวก การเดินทาง โรงแรมและที่พัก ร้านอาหาร แหล่งการค้า รวมทั้งสถานที่ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว (รุ่งโรจน์ เย็นชัยพฤกษ์, 2559) ส่วนหนึ่งที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจเพื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้งความพร้อมและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ได้รับรองจากหน่วยงานที่มอบรางวัลมากมาย เช่น การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่คุ้มค่าเงินที่สุด (Value for Money) ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงชื่อเสียงเรื่องความมีมิตรจิตของชาวไทย จึงเป็นแรงดึงดูดที่สำคัญทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติจากทั่วโลก (อมรรัตน์ วงศ์เป็ง, 2552)

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคที่ผู้บริโภคต้องการรูปแบบของสินค้า และบริการเพื่อตอบสนองความคาดหวังที่จะได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่มากยิ่งขึ้น สำหรับประเทศไทยหน่วยงานกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาได้ดำเนินการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่สามารถนำความสมดุล และยังยั่งยืนให้เกิดขึ้นได้ในประเทศไทย (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) ได้แก่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการเรียนรู้ ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจากชุมชนท้องถิ่น (Richards & Wilson, 2006) ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าให้กับท้องถิ่นและเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวที่มาร่วมเรียนรู้ผ่านกิจกรรมจากชุมชน อีกทั้งเกิดการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สามารถกระจายรายได้ให้ชุมชน เกิดเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว มีส่วนช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยที่ชุมชนนั้นยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของตนได้อย่างดี ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงความอุดมสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยยังขาดความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และปัญหาการขัดผลประโยชน์ของคนในชุมชน (วรรณวิมล ภู่นาค, 2559)

ดังนั้นการศึกษาตัวแบบปัจจัยสู่ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อที่จะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบองค์ประกอบ ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวแบบปัจจัยสู่ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืนเป็นการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) โดยเป็นการวิจัยเพื่อค้นหาปัจจัยต่าง ๆ ที่รวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based Tourism)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ให้นิยาม ความหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งการท่องเที่ยวที่ไม่ช่วงชิงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน หากแต่มุ่งตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุดด้วยการใช้เทคโนโลยีในชุมชนเท่าที่จำเป็น ที่สำคัญยังต้องมีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันกับคนในชุมชน (David A. Fennell, 1999) ได้แก่ 1. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังครอบครัวของสมาชิกในชุมชนในฐานะการเปิดให้เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวในชุมชนนั้นๆ โดยไม่ต้องผ่านนายหน้าใด ๆ อันจัดเป็นการสร้างรายได้ทางตรงแก่คนในชุมชน 2. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริงไม่จะเป็นการสร้างสาธารณูปโภคและการยกระดับความเป็นอยู่ที่มุ่งสร้าง “เพื่อสมาชิกในชุมชน” แต่ไม่ใช่ “เพื่อนักท่องเที่ยว” 3. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียดด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนอันเนื่องมาจากความพยายามนำความทันสมัยแบบตะวันตกเข้ามาสู่ชุมชน 4. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว และ 5. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั้งในระดับนานาชาติ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมและไม่ว่าใคร “เจริญกว่า” และใคร “ด้อยกว่า” ปัญหาที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิเช่น การจัดการด้านการตลาดชุมชน บางแห่งแม้จะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแต่นักท่องเที่ยวไปเยือนน้อยเพราะทำการตลาดไม่ดี ซึ่งเจตนาธรรมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง (Potjana SuanSri, 2003) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) ตั้งอยู่บนฐานคิดว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน มาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยที่ฐานการพัฒนาแท้จริงนั้น ต้องมาจากชุมชนและหรือประชากรในชุมชน ใช้ฐานทรัพยากรและหรือต้นทุนของชุมชน ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ (Natural Resources Capital) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Culture Capital) ทุนทางภูมิปัญญา (Wisdom Capital) ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) โดยที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น สามารถนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (Sin Sarobon and Udon Wongtabtim, 2003)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรมีจุดเริ่มต้นโดยเกิดจากคนในชุมชนที่มีความเป็นเจ้าของ ผู้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว ผ่านเครื่องมือและหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานชุมชน มีการรักษาไว้ซึ่งวิถีชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เกิดการสร้างรายได้ ส่งเสริมความภาคภูมิใจ และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี

การมีส่วนร่วม (Participant)

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน พิจารณาเกี่ยวกับฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการพิจารณาโอกาสของประชาชนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ระดับในการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันและอิงข้อมูล โดยอิงข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนของ “อำนาจ” ซึ่งประชาชนพึงได้รับในการดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ (Amstein, 1969) การมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย 8 ระดับ ได้แก่ 1) การจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยตรง (Direct Manipulation) หน่วยงานมักทำหน้าที่จัดการกับเรื่องราวต่าง ๆ แบบเบ็ดเสร็จและโดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องให้ประชาชนรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) การบำบัดรักษา (Therapy) หน่วยงานมักทำหน้าที่เชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วมรับฟัง ร่วมรับทราบข้อมูลข่าวสาร และร่วมตัดสินใจต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานมิได้ให้ความสำคัญกับการตอบข้อซักถาม หรือการรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากประชาชนอย่างจริงจัง 3) การร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร (Informing) หน่วยงานอาจเชิญชวนตัวแทนประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมให้ข้อมูลข่าวสารต่าง แต่หน่วยงานไม่ได้ให้ความสำคัญกับความรู้สึก หรือทัศนคติต่าง ๆ ของประชาชนอย่างแท้จริง หลังจากที่ประชาชนได้ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ไปใช้ประกอบการตัดสินใจดำเนินการโครงการต่าง ๆ ที่ตนรับผิดชอบต่อไป 4) การร่วมให้คำปรึกษา (Consultation) ประชาชนมักทำหน้าที่ให้ข้อมูลและนำเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตามความต้องการของหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม อำนาจในการตัดสินใจยังอยู่ในมือของหน่วยงานราชการ 5) การร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น (Placation) ประชาชนเริ่มมีโอกาสนในการจุดประเด็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเห็นว่าสำคัญ ตลอดจนก้าวเข้ามามีบทบาทในการให้ข้อคิดเห็นและนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ จากมุมมองและจุดยืนของตน อย่างไรก็ตาม หน่วยงานยังคงสงวนสิทธิ์ในการตัดสินใจต่าง ๆ ไว้เป็นภารกิจขององค์กร 6) การร่วมเป็นพันธมิตร (Partnership) ประชาชนเริ่มทำงานใกล้ชิดกับหน่วยงานและเริ่มมีอำนาจในการเสนอข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งต่าง ๆ ตลอดจนทำหน้าที่กระตุ้นให้หน่วยงานได้ตัดสินใจบนพื้นฐานของการพิจารณาข้อมูลที่หลากหลาย 7) การส่งตัวแทนเข้าร่วมใช้สิทธิในการตัดสินใจ (Delegated Power) ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับการคัดเลือกให้เข้าไปทำหน้าที่เป็นตัวแทน เพื่อออกความคิดเห็น นำเสนอข้อโต้แย้งและมีสิทธิโดยชอบธรรมในการร่วมตัดสินใจเชิงนโยบายต่าง ๆ 8) การควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง (Citizen Control) อำนาจในการตัดสินใจทั้งหมดอยู่ในมือของประชาชน โดยหน่วยงานต่าง ๆ มักทำหน้าที่ด้านการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารประกอบการตัดสินใจของประชาชน

ต่อมา (Shirley A. White, 1994) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสามารถแยกแยะได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง Genuine participation และการมีส่วนร่วมแบบเทียม Pseudo-participation โดยที่ White ได้นำแนวคิดของ Arnstein ซึ่งสะท้อนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมาจัดกลุ่มใหม่ เน้นย้ำให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง Genuine participation เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ Arnstein เรียกว่า การร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น การร่วมเป็นพันธมิตร การส่งตัวแทนเข้าร่วมใช้สิทธิในการตัดสินใจ และการควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่การมีส่วนร่วมทั้งหมดเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแต่ยังมีกิจกรรมในเชิงความร่วมมือของประชาชนกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีลักษณะต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็น “การมีส่วนร่วมแบบเทียม” pseudo - participation ในสายตาของ White นั้น เขามองว่า การมีส่วนร่วมแบบ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

เทียมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ Arnstein เรียกว่า การจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยตรง การบำบัดรักษา การร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร และการร่วมให้คำปรึกษา

ส่วน Singhal (2001) ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมโดยอิงกรอบความคิดจากมุมมองของ De Negri และคณะ (1998) ซึ่งให้ความสำคัญกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในท้องถิ่นเป็นเกณฑ์ Singhal ได้ใช้ตัวอักษร C ในการอธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของประชาชน โดยเรียกว่า หลักการ 6 Cs ซึ่งประกอบด้วย

1. การร่วมมือ (Co-operation) หรือการทำงานบนความร่วมมือของคนในท้องถิ่น (Working on Local People) หลักการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการคัดเลือกตัวแทน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมักไม่ใช่บุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่สำคัญได้เป็นอย่างดี หรือเป็นบุคคลที่มีอำนาจในชุมชน

2. การยินยอม (Compliance) หรือการทำงานเพื่อคนในท้องถิ่น (Working for the local) หลักการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการมอบหมายภารกิจ/ หน้าที่ พร้อมๆกับการเสนอสิ่งกระตุ้นเร้าใจต่าง ๆ อย่างไม่รู้ตัว บุคคลภายนอกทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดวาระสำคัญและทิศทางการดำเนินกระบวนการต่าง ๆ

3. การให้คำปรึกษา (Consultation) หรือการทำงานเพื่อคนในท้องถิ่นกับบุคคลในท้องถิ่น (Working for the local people and with local people) หลักการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการสอบถามความคิดเห็นต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น อย่างไม่รู้ตัว บุคคลภายนอกยังคงทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลและมีอำนาจในการตัดสินใจลงมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ

4. การให้ความร่วมมือ (Cooperation) หรือการทำงานกับคนในท้องถิ่น (Working with the local people) แนวทางดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการที่สมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอกทำงานร่วมกันเพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสม โดยในกรณีนี้ บุคคลภายนอกมีบทบาทหน้าที่เฉพาะด้านการสนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางต่าง ๆ ในการดำเนินการ ในขณะที่บุคคลในท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจดำเนินงาน

5. การเรียนรู้ร่วมกัน (Co-learning) หรือการทำงานกับบุคคลในท้องถิ่นและบุคคลในท้องถิ่น (Working with local people and by the local people) แนวทางดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการที่สมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอกแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจต่าง ๆ ร่วมกันและทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อช่วยกันกำหนดแผนการดำเนินกิจกรรมโดยบุคคลภายนอกทำหน้าที่สนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชน

6. การลงมือกระทำร่วมกัน (Collective action) หรือ การทำงานโดยบุคคลในท้องถิ่น (by the local people) เกี่ยวข้องกับการที่สมาชิกในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดวาระของตนและขับเคลื่อนวาระดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ โดยปราศจากความคิดริเริ่มจากบุคคลภายนอกหรือการสนับสนุนกระบวนการโดยบุคคลภายนอก

สถาบันวิจัยสังคมและสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545) ได้จัดประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอิงพัฒนาการของโครงการพัฒนาเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วยภารกิจสำคัญ 5 ประการ ดังรายละเอียดดังนี้

ภารกิจที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in planning) อันได้แก่ การที่ประชาชนมีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการ นับตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาการกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน การกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินผลโครงการ

ภารกิจที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม [Participation in implementation] อันได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากรต่าง ๆ และการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

ภารกิจที่ 3 การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in utilization) อันได้แก่ การนำเอากิจกรรมต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มระดับการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม

ภารกิจที่ 4 การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Participation in benefit-sharing) อันได้แก่ การแจกจ่ายประโยชน์ต่าง ๆ ในการพัฒนาอย่างยุติธรรม

ภารกิจที่ 5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation) อันได้แก่ การให้ประชาชนได้รับทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขในลำดับต่อไป

ดังนั้นแนวคิดการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง บุคคลในชุมชนที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านกระบวนการ เพื่อผลประโยชน์ของชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มุมมองของผู้มีส่วนร่วม นักวิชาการ ในการพิจารณาแนวคิดการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความร่วมมือ โดยสร้างการเรียนรู้ ให้นักในชุมชนหรือท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีและนำไปสู่การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน สนองตอบความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง รวมไปถึงเพิ่มประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวสู่คุณค่าที่น่าประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ อุไรวรรณ สุภานิตย์ (2556) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีสวน “โหนดนาเล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวผ่านการแสดงความคิดเห็น วางแผนการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ (Pathumporn Voratitipong, 2009) ได้ศึกษาพบว่าการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจะต้องให้บุคลากรในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เช่น การฝึกอบรม เพื่อสร้างทักษะ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน

การอนุรักษ์ (Preserve)

การอนุรักษ์เป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ในความหมายของการอนุรักษ์ได้มีนักวิชาการหลายท่านที่ให้ความหมาย ได้แก่ (Niwat Ruangpanit, 1999) การอนุรักษ์หมายถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดและใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ต่อมา (Kasem Jankaew, 2001). อธิบายว่า “การอนุรักษ์” หมายถึง การเก็บรักษา สงวนซ่อมแซมปรับปรุง และใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูงในการสนองความต้องการของมนุษย์ตลอดไป หรืออีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้เพื่อใช้ในอนาคต ขณะที่ (Theeradech Choomanee, 2014) กล่าวว่า “การอนุรักษ์” หมายถึงการจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด เน้นที่การรักษาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ดูหรือใช้ประโยชน์ด้วย โดยการใช้ที่ไม่ทำลายทรัพยากรจะต้องไม่ก่อผลกระทบจนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เปลี่ยนรูปหรือเสื่อมโทรมลง ดังนั้นสรุปได้ว่า การอนุรักษ์หมายถึง การให้ความสำคัญในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ และรักษาทรัพยากรนั้นไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในการดึงดูดทรัพยากรของชุมชนทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน เป็นต้น เพื่อตอบสนองความต้องการให้กับนักท่องเที่ยว หากทรัพยากรเหล่านั้นเกิดความเสื่อมโทรมหรือสูญหายไป ก็จะไม่เป็นที่ดึงดูดแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นหน้าที่สำคัญที่คนในชุมชนคือการดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยให้มีความสมดุลกับภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังเช่นการศึกษาของ (Wanwimon Phoonak, 2015) เรื่องศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา พบว่า ปัญหา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

ที่ชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะวิถีชีวิตของชุมชนมีความผูกพันกับแม่น้ำลำคลอง การท่องเที่ยวทำให้คุณภาพน้ำลดลง พันธุ์ไม้และสัตว์ที่อาศัยอยู่ก็มีปริมาณลดลงตาม สอดคล้องกับ (Wirote Jiraphan, 2011) กล่าวถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวไว้ว่า ผลกระทบทางลบในด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ผลกระทบด้านคุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ ผลกระทบต่อความเสียหายด้านพันธุ์ไม้ ผลกระทบต่อจำนวนสัตว์ป่าลดลงหรือทำให้สัตว์มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ (Kesorn Sawangpanapan, 2012) ได้ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนตาลโตนด กรณีศึกษาชุมชนตาลโตนด ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนตาลโตนด ความเข้าใจในความสำคัญของวิถีชีวิตชุมชน การอนุรักษ์และสืบทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรมก่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยสมาชิกในชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดการ (Management)

การจัดการเป็นกระบวนการทำงานหรือกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลในองค์กร ร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม ซึ่งหัวใจสำคัญของการจัดการคือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แนวคิดการจัดการได้มีนักวิชาการหลายท่านต่างประเทศให้ความหมาย ได้แก่ Bartol and Martin (1998) กล่าวว่า การจัดการเป็นกระบวนการในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยการทำหน้าที่หลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ การชี้นำ และการควบคุมองค์กร Rue and Byars (2002) กล่าวว่า การจัดการ คือ รูปแบบของงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสานทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรอื่น ได้แก่ ที่ดินแรงงาน และทุน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ส่วนนักวิชาการของไทยได้แก่ สมยศ นาวิการ (2536: 23) กล่าวว่า กระบวนการจัดการเป็นกิจกรรมของการบริหารที่สำคัญ 4 อย่าง คือ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม นอกจากนี้ (Soitrakool (Teuvayanonda) Attamana, 2007) ได้กล่าวว่า การจัดการ หมายถึงกระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไรที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัว ต้องยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงาน อีกทั้ง (Siriwan Sareerat, et al, 2003). กล่าวว่า การจัดการเป็นกระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหาร ได้แก่ Input ประกอบด้วย คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการจัดการ ถูกนำไปในระบบ Process คือหน้าที่หรือกิจกรรมที่ผู้บริหารต้องกระทำ และ Output ประกอบด้วย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์กรที่นำออกมาจากกระบวนการแปรรูป

สำหรับปัจจัยด้านการจัดการต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Pitoon Thongchin, 2015) ได้ศึกษาการจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอยู่ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านศักยภาพของคน ด้านศักยภาพของพื้นที่ ด้านการจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งชุมชนเกาะลันตา สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ดีในระดับหนึ่งแต่ยังมีอีกหลายประเด็นที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ ด้านศักยภาพของคน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการดูแล และรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่มีการขยายตัวขึ้น โดยสาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น ผู้นำชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง ขาดการบริหารงานแบบมืออาชีพ ไม่สามารถดึงศักยภาพของชาวบ้านในชุมชนมาใช้ในการทำงานร่วมกันได้ดีเท่าที่ควร อีกทั้งชาวบ้านในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

เครือข่าย Network

Christina Prell, Klaus Hubacek & Mark Reed (2009) เสนอว่า เครือข่ายทางสังคมประกอบด้วยบุคคลที่ซึ่งเชื่อมโยงกับบุคคลอื่นผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีเป้าหมายเดียวกัน นักวิชาการหลายท่านเครือข่ายทางสังคมได้มองข้ามคุณลักษณะของบุคคลเพื่อทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลเหล่านั้นมีสถานะอย่างไรในเครือข่ายนั้น และความสัมพันธ์นี้เป็นโครงสร้างภายในรูปแบบเครือข่ายทั้งหมด ดังนั้น ระบบเครือข่ายมีบทบาทสำคัญทั้งในการสร้างขีดความสามารถและเพิ่มประสิทธิภาพ โดยเสนอระดับของเครือข่ายมีอยู่ 2 ระดับ คือ degree centrality และ betweenness centrality ซึ่ง degree centrality นั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเชื่อมโยงทางตรง ที่สามารถรับรู้การเคลื่อนไหวของเครือข่ายและสามารถนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเข้ามาร่วมกัน ส่วน betweenness centrality ระดับของเครือข่ายที่มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น ๆ เข้ามาเป็นตัวเชื่อมโยง มีความสำคัญสำหรับการวางแผนการจัดการทรัพยากรในระยะยาว ส่วน Crona & Bodin (2006) ให้ข้อสังเกตว่า เครือข่ายแบบรวมศูนย์เพื่อการวางแผนระยะยาวเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยเป้าหมายระยะยาวจำเป็นต้องมีโครงสร้างการกระจายอำนาจที่ถือเป็นหนึ่งในความสัมพันธ์ที่เป็นทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของผู้มีส่วนได้เสีย และเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนการเริ่มต้นของการสร้างกลุ่มและการสนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน บุคคลที่อยู่ในเครือข่ายจะมีผลต่อวิธีการของข้อมูลและการหมุนเวียนทรัพยากรโดยได้รับการแลกเปลี่ยนกันในเครือข่าย และเสนอว่า บุคคลที่มีความแบ่งปันมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลซึ่งกันและกันมากกว่าบุคคลที่มีการแบ่งปันกันน้อย, ทศนคติร่วมกัน, ให้ความรู้สึกที่ส่งเสริมและช่วยเหลือกันในเวลาที่จำเป็น มีการสื่อสารกันแบบมีประสิทธิภาพตามความซับซ้อนของข้อมูล และมีโอกาสมากขึ้นที่จะมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน Granovetter (1973) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ในปัจจุบันแบ่งได้ออกเป็น 2 ความสัมพันธ์ strong ties กับ weak ties โดยความหมายของ strong ties คือความสัมพันธ์แบบแน่นแฟ้น เช่น พี่น้องในครอบครัว ระบุว่าเพื่อนสนิทจะเป็นความสัมพันธ์ที่เราไม่ได้จำนวนน้อย เป็นความสัมพันธ์ที่เราต้องติดต่อกันอยู่ตลอดเวลาที่มีการติดต่อสื่อสารกันบ่อย ในขณะที่ ความสัมพันธ์แบบ weak ties คือ ความสัมพันธ์แบบหลวมๆ เป็นความสัมพันธ์ที่เรียกว่าความสัมพันธ์ชั่วข้ามคืน รู้จักแบบผิวเผิน ดังนั้นความสำคัญต่อเชื่อมโยงเป็นที่ประจักษ์ว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นสามารถยกระดับการเรียนรู้ แบ่งปันทรัพยากร และแนะนำ ผลประโยชน์ของความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่ง อย่างไรก็ตามความฟุ้งเฟ้อของข้อมูลที่น่าไปสู่ความเชื่อมโยงของสิ่งเหล่านั้น หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีการแบ่งปันความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่งเป็นระยะเวลานาน จึงมีแนวโน้มที่จะมีข้อมูลข่าวสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรที่เหมือนกัน ในทางกลับกันข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายแนวคิดใหม่ได้ถูกแสดงผ่านความสัมพันธ์แบบหลวมๆ การสร้างเครือข่ายจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์และทักษะต่าง ๆ ระหว่างกัน ช่วยเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสมาชิกเครือข่ายแต่ละกลุ่มมีปัญหาและประสบการณ์ทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน เมื่อมาเป็นเครือข่ายจะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาที่ตนเองเคยประสบให้กับสมาชิกกลุ่มอื่นได้ สู่การพึ่งพาตนเองได้ทั้งในเรื่องของทุน ทรัพยากร ความรู้และการจัดการ จากการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายก่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นร่วมกันของสมาชิกเครือข่ายลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองทรัพยากร ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2551:5-26)

ดังนั้น เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์กร ที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว และเชื่อมโยงขยายผลการดำเนินงาน และหรือแนวคิดไปสู่กลุ่ม องค์กรอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ โดยฝ่ายกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่าย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

เทคโนโลยีสารสนเทศ

เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ นอกจากนี้ยังสามารถทำให้เกิดการลงทุนต่าง ๆ ได้อย่างมาก และที่สำคัญเทคโนโลยีสารสนเทศยังทำให้เกิดการพัฒนาการบริการแบบใหม่ และเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการที่ดียิ่งขึ้น

ความเข้าใจในลักษณะที่โดดเด่นและแตกต่างของทรัพยากรการท่องเที่ยว ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอและพัฒนาให้เกิดการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารที่เหมาะสม และที่สำคัญการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ เชื่อมโยงสู่เครือข่ายความร่วมมือจะช่วยให้เกิดนวัตกรรมการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ (Chanin Yoopecth, 2012)

การพัฒนาระบบสารสนเทศต้องดำเนินตามวงจรพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle : SDLC) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ การค้นหาและเลือกสรรโครงการ (Project Identification and Selection) การเริ่มต้นและวางแผนโครงการ (Project Initiating and Planning) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) การออกแบบเชิงตรรกะ (Logical Design) การออกแบบเชิงกายภาพ (Physical Design) การพัฒนาและติดตั้งระบบ (System Implementation) และการซ่อมบำรุง (System Maintenance) กิตติ ภัคดีวัฒนะกุล และ พนิดา พานิชกุล, 2546)

ดังนั้นการพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ระบบข่าวสารประชาสัมพันธ์ ระบบคลังความรู้ ระบบโปรแกรมทัวร์ ระบบจองทัวร์ เป็นต้น (Taweasin Tungse, Warach Matthayomburut and Phatpitta Sreesoompong, 2016) หรือเป็นในลักษณะรูปแบบของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ที่ประกอบด้วย 1) ส่วนนำเข้าข้อมูลสู่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ 2) ส่วนกระบวนการจัดการความรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ส่วนที่ได้จากระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ และ 4) ส่วนย้อนกลับ (ธนวรรณ ไพศาลพานิชย์, 2550), (สถาพร แสงสุโพธิ์, 2552) เพื่อเป็นคลังความรู้ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาเยือนสำหรับประกอบการตัดสินใจและเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง

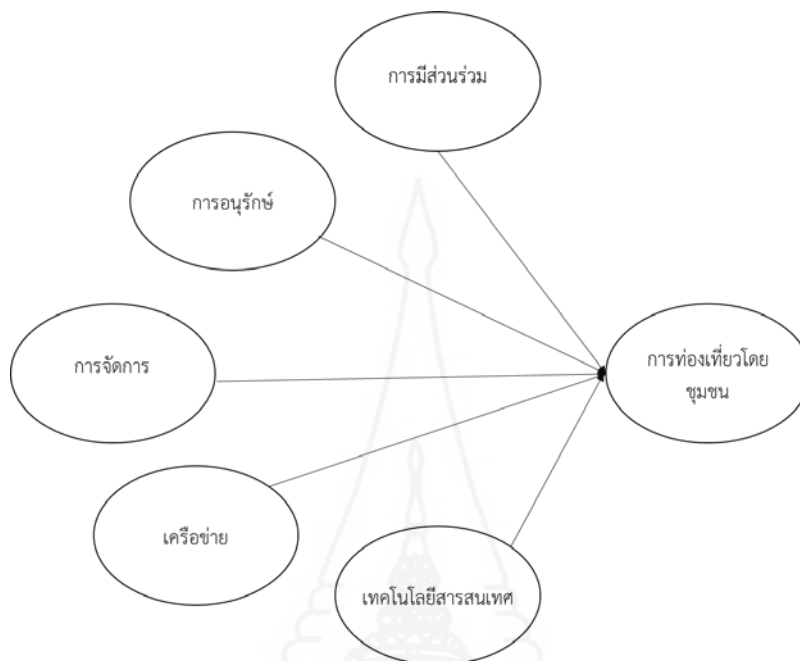
ผลการศึกษา

การท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการบริหารจัดการในฐานะเจ้าของทรัพยากร หากชุมชนมีการนำเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดี ก็จะสามารถทำให้ปัญหาต่าง ๆ ลดน้อยลง และหรือหมดไปในที่สุด เนื่องจากชุมชนจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเอง รู้ปัญหาและหรือความต้องการของตนเองได้ดีที่สุด เพียงแต่ชุมชนยังขาดเครื่องมือที่จะมาช่วยในการขับเคลื่อนต่อการพัฒนาชุมชนที่ถูกต้อง เห็นได้ว่าเครื่องมือที่ชุมชนควรนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งคนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และหรือแม้แต่นักท่องเที่ยวเอง ที่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน ไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น มีการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี โดยสร้างการเรียนรู้เกิดกระบวนการคิดที่ไม่เน้นความสำคัญกับรายได้ และหรือผลตอบแทนระยะสั้นจนเกินไป มีการถ่ายทอด แบ่งปันความรู้แก่สมาชิกในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่สมาชิกอื่น รวมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ มีกระบวนการศึกษา การวางแผน ตรวจสอบ ประเมิน ที่เกิดจากการสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ ๆ ที่น่าสนใจและไม่ซ้ำซ้อน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด: ตัวแบบปัจจัยสู่ความสำเร็จของการทอ้งเทียวโดยชุมชน

บรรณานุกรม

กิตติ ภัคดีวัฒนะกุล และพนิดา พานิชกุล. (2546). คัมภีร์การพัฒนาระบบเชิงวัตถุด้วย UML และ JAVA.

กรุงเทพฯ: เคทีพีคอมพิวเตอร์ แอนด์ คอนซัลท์.

ฉล่องศรี พิมพ์สมพงษ์ (2542). การวางแผนและการพัฒนาตลาดการทอ้งเทียว. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปรีนธ์ ชินโชติ และ ชีระวัฒน์ จันทิก. (2559). รูปแบบการจัดการการทอ้งเทียวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง. Veridian E-Journal, 9 (1), 250-268.

วรรณวิมล ภูนาศ. (2559). ศักยภาพชุมชนในการจัดการทอ้งเทียวโดยชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา.

วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 26(1) หน้า 63-74.

ธนาวรรณ ไพศาลพานิชย์. (2550). การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ สำหรับงานสารบรรณ สำนักงาน

ปลัดกระทรวงการคลัง บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต. วิทยานิพนธ์ ค.อ.ม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ.

ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. (2551). คู่มือการจัดการและการสร้างเครือข่ายการทอ้งเทียวโดยชุมชน.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหงและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รุ่งโรจน์ เย็นชัยฤกษ์. (2559). ปัจจัยที่กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนที่มาทอ้งเทียวในประเทศไทย.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ฉบับ Supplementary ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559. หน้า 325-336.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

- สถาพร แสงสุโพธิ์. (2552). การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ในระดับ
บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. ดุษฎีนิพนธ์ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สำนักปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). “ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของ
ประเทศ”. รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว 1, (กรกฎาคม-กันยายน) หน้า 24
- อมรรัตน์ วงศ์เป็ง. (2552). ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเทศไทยของ
นักท่องเที่ยวชาวยุโรป. RMUTT Global Business and Economics Review, 4(2), 39-57.
- อุดม สมบูรณ์ผล. (2558). แนวคิดและหลักการของบัญชีประชาชาติด้านการท่องเที่ยว. วารสารวิจัย
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2558. หน้า 113-121.
- Arnstein, Sherry R. (1969). 'A Ladder of Citizen Participation'. Journal of the American Planning
Association, 35: 4, 216 – 224.
- Bartol, K.M., Martin, D.C. (1998). Management. McGraw Hill.
- Cohen, S. L. (1996). Mobilizing Communities for Participation and Empowerment. In Participatory
Communication for Social Change. J. Servaes, T. L. Jacobson and S. A. White, eds.
New Delhi: Sage. Pp. 223-284
- Creswell, J. W. & Plano Clark. V. L. (2011). Designing and conduction mixed methods
research. 2 nd ed. Thousand Oaks, Sage
- David A. Fennell. (1999). Tourism ethics. Canada : Brock University.
- De Negri et al. (1998). Empowering Communities: Participatory Techniques for Community Based
Programme Development. Nairobi: The Centre for African Family Studies (CAFS).
- Kasem Jankaew. (2001). Environmental science. Bangkok: Kasetsart University Press.
- Kesorn Sawangpanapan. (2012). Sustainable tourism potential of the Tan Tanod : a case
study of Tan Tanod community, Tham Rong sub district, Ban Lat district, Phetchaburi province.
Cultural Resource Management, Graduate School, Silpakorn University.
- Niwat Ruangpanit. (1999). The conservation of natural resource and environment. Bangkok: Green Fence.
- Pathumporn Voratitipong. (2009). The Development of Curriculum on Sustainable
Tourism Management for the Community. Research and Curriculum Development
King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Pitoon Thongchin. (2015). Managing collaboration in community based tourism on Lanta
Island, Krabi Province. Business Administration (Tourism Management) Prince of Songkla University.
- Potjana SuanSri. (2003). Community Based Tourism Handbook. Bangkok: Responsible Ecological Social Tour.
- Rue, L.W., & Byars, L.L. (2005). Management: Skills and Application. (Eleventh Edition).
New York: New York. The McGraw Hill Companies
- Richards, G. & Wilson, J. (2006). Developing creativity in tourist experiences: a solution to

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7

The 7th STOU National Research Conference

- the serial reproduction of culture?. *Tourism Management*, 27, 1408-1413.
- Sampson, Peter M.J. (1976). Commonsense in qualitative research. *Journal of the Market Research Society*. Vol.9 (1), 30-38.
- Sin Sarobon and Udon Wongtabtim (2003). *Community-Based Tourism Conceptualized and Experienced from North Thailand*. Chiang Mai. Vanida Press.
- Singhal, A. (2001). *Facilitating Community Participation through Communication for Social Change*. New Delhi: Sage.
- Siriwan Sareerat, et al. (2003). *Marketing Strategic and Strategic Management aimed at the market*. Bangkok : Thanasarn.
- Soitrakool (Teuvayanonda) Attamana (2007). *Organizational Behavior: Theory and Applications*. (4 ed th) Bangkok: Thammasat University
- Somyot Nowkawee. (1993). *Management*. Bangkok: Dokya.
- Taweessin Tungseeng, Warach Matthayomburut and Phatpitta Sreesoompong. (2016). System Development of Community-Based Tourism Network of Satun Province. *Thaksin Journal.*, 19 (2) July-December 2016. Pp. 67-80.
- Theeradech Choomanee. (2014). *Pred Nai Community Tambon Huang Nam Kao Trat Province*. Public Aad Private Management. Burapha University.
- Warwimon Phoonak. (2015). The Potentials of Amphawa Community in Managing Community-Based Tourism of the Amphawa Floating Market. *Academic Services Journal Prince of Songkla University*. 26 (1), 63-74.
- White, Shirtey A. (1994). The concept of participation Transforming rhetoric into reality. In S.A. White (Ed), *Participatory Communication*. Thousand Oaks:Sage Publications.
- Wirote Jiraphan. (2011). *Ecotourism*. Bangkok: Seangdow.
- Uraiwon Supani. (2013). *Community-Based Tourism Management Case Study "Palm Paddy Sea" Community Cultural Way*. Sa-Ting Phra District, Songkhla Province. RMUTP Research Journal Special Issue.
- Chanin Yoopetch (2012) *มาสร้างสรรค์การท่องเที่ยวด้วยนวัตกรรม*. *Tourism and Hospitality management*. Vol.3.(May) 6-7.